

Shteinle O. F. The natives of Kharkiv in the Soviet highest rank nomenclature (1950th – 1970th)

It was made an attempt to define the role of immigrants from Kharkiv in political elites post-Stalin Soviet Union. There was a number of circumstances, which led to the creation of regional clans in the former capital of Soviet Ukraine. Author declares that their significant concentration, control of key positions in management, joint position and close relationship with each other indicate the probable existence of the brotherhood of Kharkiv like Dnipropetrovsk "party band". Therefore displacement of Nikita Khrushchev in 1964 and further competition in the political elites of the USSR take on new meaning.

Keywords: nomenclature, the Soviet elite, clientele, nonformal relationships.

УДК 94:391(477.6)"1953/1985"

В. С. Гіцевич

“МОДА” У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ НАСЕЛЕННЯ ДОНБАСУ В 1953–1985 рр.

У статті детально розглянуто приватний простір населення Донбасу в 1953-1985 рр., а саме проблеми, з якими стикалось пересічне населення в забезпеченні власного гардеробу. Виявлено, що головною особливістю Донбасу було те, що шахтарі та робітники заводів досить часто, що можна побачити на фотографіях тих років, ходили в спецодязі, комбінезонах, тілогрійках, куфайках, гумових чоботах. З'ясовано, що мода була простором, що контролювався державою, тому легка промисловість випускала однакову та уніфіковану продукцію. Але вже з 1970-х рр. партійне керівництво припинило заганяти людей під однакові канони, тому що не змогло стримати потяг до краси, й радянським людям було дозволено відмовитись від уніфікованості, від стандартів, виказувати власну думку, хоч і в межах власного гардеробу яка досить часто враховувалась владою. Жінки Донбасу, які були відповідальними за гардероб своєї сім'ї, знаходили різні шляхи забезпечення родини модними одягом та взуттям: шили самі, або на замовлення, їздили до великих міст чи до республіканських центрів, привозили з-за кордону.

Ключові слова: мода, модні тенденції, Донбас, основні непродовольчі промислові товари.

Таке поняття як мода (від лат. Modus - міра, спосіб, правило, розпорядження) у широкому сенсі слова означає нетривале панування певного смаку у певній сфері життя чи культури. У вузькому сенсі модою називають зміну форм і зразків одягу, що відбувається протягом порівняно коротких проміжків часу. З цього випливає, що в обох значеннях, модні тенденції, подібно дзеркалу віддзеркалюють стан часу і народу, як емоційний, так і матеріальний. У нашому випадку - можна додати ще й регіональний вимір, адже Донбас в СРСР був унікальним регіоном за багатьма ознаками. Великий промисловий, густонаселений, урбанізований регіон радянська влада намагалась перетворити на так звану “вітрину соціалізму”, що певною мірою відбилась на повсякденному житті його населення. Ставлення до моди, бажання гарно виглядати, намагання слідувати модним тенденціям, не дивлячись на закритість суспільства, певною мірою віддзеркалюють матеріальну та духовну складову життя Донбасу.

На жаль, на початку 1950-х рр. у населення Донбасу не було тих можливостей бути гарно вдягнутими, які були у західних красунь та красенів. Легка промисловість СРСР продовжувала штампувати одяг за Держпланом: багато, однаково, без смаку. Крім того, мода та культура добре одягались, переслідувались офіційною ідеологією, а найбільш активні модники карались кримінально за ст. 58 Кримінального кодексу за антирадянську діяльність [1, с.149]. Тільки в 1970-ті рр. партійне керівництво почало позитивно ставитись до модних тенденцій, до того, що одягатись необхідно красиво і модно й припинило заганяти людей під однакові канони.

Сучасна повсякденність дуже динамічна, але в ній постійно спливають фрагменти минулого. Особливо яскраво це виявляється в моді, коли модні тенденції тих років постійно повертаються, тому ця тема представляє не тільки науковий інтерес, але й має практичне значення. Її вивчення дозволить зробити помітними багато невидимих особливостей повсякденного життя людини. Проблеми, пов'язані з повсякденним життям радянських людей в сучасній українській історіографії, привертають все більше дослідників.

Варто відзначити низку робіт, які опосередковано торкаються зазначеної проблеми. Зокрема, це праці О. Бровара [2], О. Гурової [3], К. Кузіної [4], О.Стяжкіної [5], О.Шимко [6]. Певне освітлення гардероб радянської людини отримав в роботах А.Васильєва [7], С.Журавльова та Ю.Гронова [8], П. Сінічкіна [9]. Проте, майже не вирішеним залишається питання присвячене модним тенденціям, які панували в Донбасі протягом 1953-1985 рр. Джерелом для написання статті стали документи з фондів Державного архіву Донецької та Луганської областей, свідчення очевидців тих років, а також їх сімейні фотоальбоми.

Отже, метою даної роботи є аналіз приватного простору населення Донбасу в 1953-1985 рр., а саме аналіз проблем, з якими стикалось пересічне населення в забезпеченні власного гардеробу.

Після смерті Сталіна в 1953 р., з приходом до влади Хрущова, в період, так званої “відлиги”, почався час реформ в житті радянського суспільства. Завдяки розвитку міжнародних зв'язків між СРСР та капіталістичними країнами, люди отримали можливість все більше дізнаватися про новинки іноземної моди.

Журнали мод досить швидко підхопили нові тенденції і стали розміщувати на своїх сторінках зразки актуальних жіночних нарядів.

У 1950-ті рр. популярними були м'які силуети, подовжені плаття з широкою пишною спідницею та поясом, який підкреслював талію, рукави-кімоно. Через те, що взуття було великою проблемою, тому більшість жінок Донбасу носили черевики на шнурках й гумові боти з отвором під каблук, які, за подобою звичайних калош, надягали на туфлі. Деякі ходили в такому взутті навіть взимку, надягаючи туфлі з товстими панчолами, тому що зимових чобіт майже не було. Деякі жінки, навіть у великих містах Донбасу носили валянки і бурки [10].

На чоловіках були надіті масивні плащі та пальта з бобрику, драпу або сукна, двобортні піджаки з підкладними плечима з бостону, трико, широченні брюки зі складками у талії та манжетами внизу, сорочки носили переважно білого кольору, або в клітинку чи смужку. Як і раніше були поширені кепки, їх носили і з костюмами, і з плащами, і з зимовим пальто. Взимку носили хутряні шапки з каракулю та цигейки. Дуже поширеною річчю молодіжного чоловічого гардеробу були куртки з декількома кишенями, що в народі отримали назву "хуліганки". Особливим шиком були короткі спортивного крою куртки на блискавці, з накладними кишенями на грудях [11].

Що стосується дитячої моди, то вона була уніфікованою. Шкільна форма була обов'язковою для всіх учнів. Значною проблемою була білизна для дітей, яку взагалі не виробляли, тому діти ходили в перешитій білизні дорослих, яка не підходила за розміром [12].

Вільно піти і купити готовий одяг хорошої якості, придбати зручну, красиву і модну річ було не просто. Не те, щоб у магазинах великих міст Донбасу було зовсім порожньо, але його катастрофічно не вистачало, одяг був дуже одноманітним, часто застарілих фасонів, з похибками в крої, а часом і з відвертим браком. Непогані за якістю тканини, часто підводили забарвленням і малюнками.

Згідно з опитуванням, яке проводило Донецьке статистичне управління в 1956 р., населення Донецька мало потребу в наступних товарах: в тканині вовняній - 513 м., трикотажі та шовку - 96 шт., зимових пальто - 65 шт., шкіряному взутті - 105 пар, взутті дитячому - 52 пари, взутті валяному - 82 пари. Якщо розповсюдити наведені дані на всю область, то було не задоволено потреб: з тканини вовняної - 0,5 млн. метрів, з трикотажу та шовку - 100 тис. штук, пальто - 65 тис. штук, взутті шкіряному - 105 тис. пар, дитячому - 52 тис., валяному - 82 тис. пар [13, арк.55-56].

Ті, хто хотів одягатись стильно, були вимушені шити наряди у приватних осіб. Так, в 1953 р. пошиття одягу у приватних осіб складало 70% в Донецькій області та 63% в Луганській [14, арк. 25]. Влада всіляко намагалась викоренити паростки приватного підприємства. Так, у постанові ЦК КПРС від 6 березня 1959 р. йшлося про: "Відставання у справі організації побутового обслуговування населення вимушує робітників користуватись послугами приватних осіб, переплачувати їм, чим наносять значні збитки інтересам населення та держави" [15, с.158].

Вихід із цієї ситуації Хрущов знайшов у своєму дусі - нехай модниці шиють свої наряди самі. Тому одразу почався продаж готових викрійок, а в школах на уроках праці дівчат почали навчати кроїти та шити. Майже кожна жінка тієї пори вміла користуватись швейною машинкою.

У 1950-ті рр. населення більше купувало тканину, ніж готовий одяг, що також вказує на його недостатню кількість у продажу. До того ж, ціни на одяг були не дешеві. Так, шерстяне пальто коштувало від 570 крб. в магазинах держторгівлі, та до 700 крб. - на ринку, пара шкіряного взуття - від 54 до 75 крб. Один метр бавовняної та льняної тканини в середньому коштували 12,6 крб., шовкової - 33,5 крб. Найдорожчою була шерстяна тканина, один метр якої коштував 58 крб. [16, с.206].

Готового одягу було мало, а тканин багато, тому більшість жінок замовляли одяг в ательє, у сусідок, подруг. Так, одне плаття було завжди новим. У нього "замовленого" один раз, спочатку відрізали рукава, потім - вишивали гладдю, на третю вечірку - видаляли стійку, пришивали рукави три чверті, скорочували, а потім, вже до скороченого, пришивали плісировану спідницю [17, с.314]. Крім того, було прийнято "ділитися речами", "брати напрокат" (і в гуртожитках, і в сім'ях, і навіть серед сусідів по квартирі), одяг прийнято було передавати від старших до молодших (особливо дитячий). [18, с.218].

На межі 1950-1960-х рр. купівля готового одягу зросла на 20%, у той же час купівля тканин знизилася на 15%, що засвідчувало розширення асортименту готової текстильної продукції. Купівля трикотажу збільшилась утричі, взуття стали купувати на 30% більше. Так, якщо у 1953 р. пересічно на одну шахтарську родину було куплено 10 пар нового взуття, то у 1965 р. - вже 14 пар [19, с. 271]. Також зменшилась кількість покупок у приватних осіб, через високу ціну на одяг та взуття (таблиця 1).

Таблиця 1. Середні ціни на одяг та взуття в 1965 р. в держторгівлі та у приватних осіб в Луганській області (руб.) [20, арк. 4; 21, арк. 17]

Види товарів	Держторгівля	У приватних осіб
Вовняний плащ	460	540
Чоловічий костюм	1016	1500
Жіноча вовняна кофта	220	325
Пухова хустка	487	700
Чоловічі туфлі	256	460

Жіночі туфлі	286	400
Панчохи та шкарпетки	7	24
Тканина в метрах:		
Бавовна	10	13
Вовна	18	30

В 1960-ті рр. модні світові тенденції починають проникати на Донбас. В 1961 р. жінки Донбасу вперше надягли шпильки, в 1962 р. темно-синій італійський плащ болонья, який підкорив населення тим, що у складеному вигляді він майже не займав місця. Крім того, в 1960-ті рр. з'явилась мода на все штучне. На нові тканини та назви: штучне хутро, нейлон, лайка, кримплен, вініл та інші -лони, -лани, -лени. Одяг з цих тканин вважався зручним та практичним, він не м'явся, легко чистився та прався, та найголовніше - він був дешевим [22].

В другій половині 1960-х рр. актуальним став лаконізм, чіткі пропорції та плавні лінії: светри, джемperi, жакети, плісировані спідниці та плаття сорочкового покрою. Щоправда, тепер під руку з модою йшли два товариші - дефіцит і блат. У побутовій лексиці замість слова "купити" часто вживалося слово "дістати". Щоб купити собі хоча б трохи модну річ, населення вимушене було стояти величезні черги, тому простіше було діставати речі "за-знайомством", тобто використовувати особисті зв'язки, причому необов'язково у торгівлі. Через дефіцит якісні товари можна було знайти лише у великих промислових містах та республіканських центрах. Це зумовило досить специфічне, але типове для тих часів явище, як масові поїздки мешканців малих міст та сіл за покупками у великі міста [23, с.206].

Забезпечена усім була лише радянська номенклатура. Не випадково в ті часи був популярним анекдот: "Зустрічає Брежнев в аеропорту Річарда Ніксона, який прилетів до СРСР з офіційним візитом, цілує його та питає: "Ну як, джинси привіз?". Ніксон цілує його у відповідь: "Звичайно ж, привіз, й тобі, й Громико!" [24, с.152].

Наприкінці 1970-х рр. отримати товари для родини можна було не тільки завдяки "блату" та "знайомствам", але й у "спекулянтко". В 1970-ті рр. спекулянтки стали звичайним явищем, таким, як магазини, ательє, швачки. Пізніше у 1980-ті рр. поруч із спекулянтками з'явився так званий "фарцовщик". Якщо "спекулянтка" була переважно жінкою, то "фарцовщиками" були, як правило, чоловіки [25].

В 1970-ті рр. в Донбасі розповсюдилась мода на джинси, які іноді "викидали" на прилавки магазинів - блакитні югославські, болгарські або грецькі. На чорному ринку джинси коштували від 120 до 160 руб. - місячна зарплатня інженера [26]. До середини 1970-х рр. в моду увійшли джинсові спідниці з розрізом, які, як казали, "допомагали йти в ногу з часом". Джинсовими також були сарафани, черевики, жилетки та кепки з великим козирком. Все це можна було дістати у "фарцовщиків", які покупали або вимінювали свій товар у іноземців.

У цих умовах "контролювати" і "направляти" модні тенденції в суспільстві стало можливо лише шляхом пропаганди доброго смаку і високих естетичних стандартів у радянських громадян, на що і було переключено основну увагу держави. Справжнім проривом в ревізії колишніх суто раціональних уявлень про моду і споживанні стала опублікована в 1971 р. в "Правді" стаття "Мода та економіка", автори якої з санкції партійного керівництва по суті "легітимізували" нові стандарти поведінки радянської людини: прагнути бути модно і красиво одягненим, писали вони, - це нормально і позитивно. Однак найважливішим стало визнання того, що в СРСР "оновлення одягу стало естетичною потребою людини" [27, с.2]. Тобто, по-перше, носити одяг не обов'язково до його повного зносу, і, по-друге, міркування естетики визнавалися тепер вище за інших споживчих властивостей речі (добротність та практичність).

"Фарцові" речі коштували дорого, тому жінки Донбасу, пам'ятаючи заповіді Хрущова, продовжували шити модний одяг самі, за викройками із журналів - "Радянська жінка", "Крестьянка", "Работница", "Журнали мод", звичайні календарі. Часто модниці стикалися із труднощами дістати потрібну тканину для речей, але із цієї ситуації вони знаходили вихід, використовуючи "підкладні" ткани або підручні матеріали [28].

Про те, що громадяни продовжували самі шити собі одяг, свідчать дані про продаж непродовольчих товарів населенню протягом 1970-1980-хх рр. Так, значно збільшився продаж швейних товарів - на 133,5%, майже на стільки ж шовкових тканин - 133,4%, на 113,2% - трикотажних виробів, на 82% - шкіряного взуття, та на 77,8% - панчішно-шкарпеточних виробів. Майже на половину зріс продаж вовняних тканин, та на 0,3% - бавовняних тканин [29, с.104; 30, с.108].

У той же час, через те, що населення самостійно шило речі, в державній та приватній торгівельній мережі відбувалося поступове подорожчання більшості товарів. Зростання цін у приватній торгівлі відбулося на 45,6%, а в державній - 40,2%. Якщо порівнювати ціни в державній та приватній торгівлі Донеччини, то вони в 1975 р. на всі види непродовольчих товарів були вищі у приватних. Особливо значною була різниця в ціні тканин різних видів - шовкових - у 3,7 раз, трикотаж був дорожчий у 2,6 разів, а шкіряне взуття - 2,4 рази. Інші товари були дорожчі в середньому в 1,4 рази. У 1985 р. різниця між цінами в державній та приватній торгівлі була вже меншою і коливалася в 1,5 рази [31, с.214]. Багато побутових речей були недоступними для простих людей, їм не вистачало грошей, щоб їх купити. Тому на пальто чи костюм потрібно було накопичити, в гардеробі у багатьох жінок було одне вихідне плаття, прикрас було небагато, парфуми використовувалися по святах.

Не дивлячись на відносну доступність послуг ательє індпошиву в Донецькій та Луганській областях, громадяни із середнім достатком дозволяли собі користуватися ними не часто, через високу ціну на послуги, так, наприклад, в ательє пошив верхнього одягу для чоловіків обходився в 16,65 руб., для жінок - 18,54, а у приватних осіб відповідно - 11,00 та 10,94 руб. [32, арк. 18]. В основному, ними користувались лише до урочистих випадків (випускний вечір, весілля, ювілей та інші). При цьому вони, як правило, заздалегідь вибирали вподобаний фасон (показували зображення в модному журналі або розповідали майстру на словах, що саме вони хотіли б пошити) і самостійно купували в магазині потрібну тканину і фурнітуру, тому що більшість ательє мало в наявності обмежений асортимент тканин.

Крім того в ательє і майстернях Донбасу існували ті ж проблеми, що і в цілому по країні: низька якість, великі терміни виконання замовлень, погане постачання, нестача висококваліфікованих кадрів. Так, наприклад, доля послуг отриманих з претензіями в підприємствах служби побуту в Донецькій області при пошитті одягу в 1980 р. складав 18,2%, а в 1985 - 28,1%, при пошитті взуття відповідно 10,8% та 23,2% [33, арк.98].

На початку 1980-х рр. одяг стали менше шити і більше купувати. Це було зумовлене пожвавленням торгівельних контактів із країнами Європи. Найбільш розкішними вважались речі італійського, югославського та австрійського виробництва, класом нижче були - польські та угорські. Так, наприклад, популярними були "югославські туфлі", "австрійський костюм", "фінський плащ" [34, с.154].

В 1980-ті рр. криза радянської влади досягла завершального етапу. Суспільство, в першу чергу молодь, знову протиставило державному стандарту свою манеру одягатись: міні-спідниці, лосини, великі безформні джемperi з великими плечима, куртки з металізованої синтетики, кросівки та чоботи "луноходи". Влада намагалась зупинити цей стиль, проводячи роз'яснювальні бесіди в школах та випуском статей на сторінках молодіжних журналів, але це викликало лише усмішки, тому що на той час владу вже не боялись [35].

Таким чином, можна зробити наступні висновки. Мода протягом 1953-1985 рр. на Донбасі дійсно була важливою частиною повсякденного життя. Якщо порівняти моду Донбасу та інших регіонів СРСР, то до 1970-х рр. суттєвих відмінностей не було, бо мода, була простором, що контролювався державою, тому легка промисловість випускала однакову та уніфіковану продукцію. Але вже після опублікування в 1971 р. в газеті "Правда" статті "Мода та економіка", партійне керівництво припинило заганяти людей під однакові канони, тому що не змогло стримати потяг до краси, й радянським людям було дозволено відмовитись від уніфікованості, від стандартів, виказувати власну думку, хоч і в межах власного гардеробу яка досить часто враховувалась владою.

Жінки Донбасу, які були відповідальними за гардероб своєї сім'ї, знаходили різні шляхи забезпечення родини модними одягом та взуттям: шили самі, або на замовлення, їздили до великих міст чи до республіканських центрів, привозили з-за кордону. Головною особливістю Донбасу було те, що шахтарі та робітники заводів досить часто, це навіть можна побачити на фотографіях, ходили в спецодязі, комбінезонах, тілогрійках, куфайках, гумових чоботах.

Джерела та література

1. Синичкин П. Модный приговор советской власти / П. Синичкин // "Вокруг Света". – 2012. – №5. – С.137–154.
2. Бровар О. В. Вугільна промисловість Донбасу у 40-60-х рр. XX ст.: проблеми соціального розвитку: монографія / О. В. Бровар. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 364 с.
3. Гурова О. Отношение к вещам в советском и постсоветском обществе. Был ли Homo consumens в СССР? / О. Гурова // Люди и вещи в советской культуре: Сб. статей. – Новосибирск, 2005. – С. 22–48.
4. Кузіна К.В. Динаміка життєвого рівня населення шахтарських міст Донбасу (1950-1980-ті роки) / К.В. Кузіна // Нові сторінки історії Донбасу: 36. ст. Кн.17-18. – Донецьк, 2009. – С. 200–213.
5. Стяжкіна, Олена Вікторівна. Жінки в історії української культури другої половини XX століття / О. В. Стяжкіна ; Донец. нац. ун-т. Іст. ф-т. – Донецьк : Схід. вид. дім, 2002. – 270 с.
6. Шимко, О. В. Радянська політика ціноутворення в 1970-1980-х роках на прикладі Донбасу / О. В. Шимко // Історичні і політологічні дослідження: науковий журнал / Донецький нац. ун-т, Іст. ф-т ; голов. ред. П. В. Добров. – Донецьк, 2013. – № 2(52). – С. 211–217.
7. Васильев А. Русское лицо XX века / А.Васильев. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://modniy.tv/advice_view_idbc941050-5ed1-4203-8f0f-cc2accfceb3b
8. Журавлев С., Гронов Ю. Власть моды и Советская власть: История противостояния / С.Журавлев, Ю.Гронов // Историк и художник. – 2006. – №4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polit.ru/article/2006/12/21/fashion/>
9. Синичкин П. Модный приговор советской власти / П. Синичкин // "Вокруг Света". – 2012. – №5.
10. Бабак Ганна Олексіївна, 1948 р. народження, м. Горлівка, освіта середня спеціальна, бесіда тривала 3 години, запис зроблено 19.04.2013 р.
11. Хаваев Магомед Макудович, 1933 р. народження, м. Горлівка, освіта 7 класів, бесіда тривала 2 години, запис зроблено 18.04.2013 р.
12. Ларичев Микола Олексійович, 1943 р. народження, м. Горлівка, освіта середня, бесіда тривала 2,5 години, запис зроблено 3.04.2013 р.
13. Держархів Донецької обл., ф. п.4249, оп. 3, спр. 1354.
14. Держархів Донецької обл., ф. п.4249, оп. 3, спр. 3443.
15. Синичкин П. Модный приговор советской власти / П. Синичкин // "Вокруг Света". – 2012. – №5.
16. Кузіна К.В.Динаміка життєвого рівня населення шахтарських міст Донбасу (1950-1980-ті роки) / К.В. Кузіна // Нові сторінки історії Донбасу: 36. ст. Кн.17-18. – Донецьк, 2009.
17. Стяжкіна О.В. Жінки в історії української культури другої половини XX ст.: дис. на здоб. наук. ступ. д-ра. іст. наук: 07.00.01 / О.В. Стяжкіна. – Донецьк, 2002.

18. Стяжкіна О. Гендерні виміри радянської повсякденності 1960-середини 1980-х років / О. Стяжкіна // Краєзнавство. – №3. – 2010.
19. Бровар О.В. Соціальні умови розвитку вугільної промисловості Донбасу (1943-1964 рр.): дис. на здоб. наук. ступ. д-ра. іст. наук: 07.00.01 / О.В. Бровар. – Донецьк, 2010.
20. Держархів Луганської обл., ф. 2519, оп. 12, спр. 892.
21. Держархів Луганської обл., ф. 2519, оп. 12, спр. 940.
22. Васильев А. Русское лицо XX века / А.Васильев. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://modniy.tv/advice_view_idbc941050-5ed1-4203-8f0f-cc2accfceb3b.
23. Кузіна К.В. Динаміка життєвого рівня населення шахтарських міст Донбасу (1950-1980-ті роки) / К.В. Кузіна // Нові сторінки історії Донбасу: Зб. ст. – Кн.17-18. – Донецьк, 2009.
24. Синичкин П. Модный приговор советской власти / П. Синичкин // "Вокруг Света". – 2012. – №5.
25. Ларичев Микола Олексійович, 1943 р. народження, м. Горлівка, освіта середня, бесіда тривала 2,5 години, запис зроблено 3.04.2013 р.
26. Бабак Ганна Олексіївна, 1948 р. народження, м. Горлівка, освіта середня спеціальна, бесіда тривала 3 години, запис зроблено 19.04.2013 р.
27. Левашова А., Гордон И. Мода и экономика / А. Левашова, И. Гордон // Правда. – 1971. – 9 мая.
28. Журавлев С., Гронов Ю. Власть моды и Советская власть: История противостояния / С.Журавлев, Ю.Гронов // Историк и художник. – 2006. – №4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polit.ru/article/2006/12/21/fashion/>.
29. Донецкая область за годы девятой пятилетки. Стат.сб. – Донецк, 1976.
30. Донецкая область в одиннадцатой пятилетке (1981-1985). Стат.сб. – Донецк, 1985.
31. Шимко, О. В. Радянська політика ціноутворення в 1970-1980-х роках на прикладі Донбасу / О. В. Шимко // Історичні і політологічні дослідження: науковий журнал ; голов. ред. П. В. Добров. – Донецьк, 2013. – № 2(52).
32. Держархів Донецької обл., ф. п. 4249, оп. 7, спр. 5718.
33. Держархів Донецької обл., ф. п. 4249, оп. 7, спр. 6367.
34. Синичкин П. Модный приговор советской власти / П. Синичкин // "Вокруг Света". – 2012. – №5.
35. Журавлев С., Гронов Ю. Власть моды и Советская власть: История противостояния / С.Журавлев, Ю.Гронов // Историк и художник. – 2006. – №4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polit.ru/article/2006/12/21/fashion/>

Гицевич В. С. "Мода" в повседневной жизни населения Донбасса в 1953-1985 гг.

В статье подробно рассмотрено частное пространство населения Донбасса в 1953-1985 гг., а именно проблемы, с которыми сталкивалось среднее население в обеспечении собственного гардероба. Выяснено, что главной особенностью Донбасса было то, что шахтеры и рабочие заводов довольно часто, что можно увидеть на фотографиях тех лет, ходили в спецодежде, комбинезонах, телогрейках, фуфайках, резиновых сапогах. Выявлено, что мода была пространством, которое контролировалось государством, поэтому легкая промышленность выпускала одинаковую и унифицированную продукцию. Но уже с 1970-х гг. партийное руководство прекратило загонять людей под одинаковые каноны, потому что не смогло сдерживать влечения к красоте, и советским людям было разрешено отказаться от унификации, от стандартов, высказывать собственное мнение, хотя и в пределах собственного гардероба, которое часто учитывалось властями. Женщины Донбасса, которые были ответственными за гардероб своей семьи, находили различные пути обеспечения семьи модными одеждой и обувью: шили сами, или на заказ, ездили в большие города или в республиканские центры, привозили из-за границы.

Ключевые слова: мода, модные тенденции, Донбасс, основные непродовольственные промышленные товары.

Gicevich V. S. "Fashion" in daily life of the population of Donbass in 1953-1985.

The article considers the private space of the population in 1953-1985 Donbass region, analyzes the problems encountered by the average population in ensuring their own wardrobe. The main feature of the Donbas was that miners and factory workers often wore overalls, jumpsuits, quilted jackets, vests, rubber boots, that you can see in the pictures of those years. Fashion was a space that was controlled by the state, so textile industry produced the same and the standardized products. Since the 1970s the authorities ceased drive people under the same canons, because they could not keep the craving for beauty, and the Soviet people were allowed to refuse unification of standards, to express his own opinion, but within your own wardrobe, which is often taken into account by the authorities. Women of Donbass, who were responsible for his family's wardrobe, found different ways of providing family fashionable clothing and shoes: sewed, or to order, went to the big city or in the republican centers, brought from abroad.

Keywords: fashion, fashion trends, Donbass, the main non-food industrial products.